

V Trstu ob osamosvajanju Slovenije

Kratek povzetek vsebine

Pisanja te knjige sem se lotil z namenom, da osvetlim nekatere dogodke, ki sem jim bil priča ali pa pri njih sodeloval v Trstu in Furlaniji - Julijski krajini v obdobju od leta 1990 do 1995, ki je bilo v obmejnem prostoru, zlasti v Trstu, izredno dinamično. Politična dogajanja v tem prostoru so bistveno vplivala na odnos Italije do osamosvajanja Slovenije in so večkrat blokirala bolj spravljiv odnos rimske vlade do Slovenije.

Razpadanje Jugoslavije in nastajanje nove države Slovenije je politični desnici, zlasti Nacionalnemu zavezništvu, ki je bilo v Trstu zelo prisotna, dalo nov zagon. Za več deset tisoč Tržačanov, ki so imeli svoje korenine v Istri, so postale privlačne ideje o izničenju Osimskih sporazumov in s tem zahteve po spremembi državne meje, vrnitvi Istre v Italijansko republiko ter vrnitvi odvzetih nepremičnin optantom. V ospredje je prišlo tudi vprašane fojb. Desnica je izkoriščala čustva ljudi, ki so se z nostalgijo spominjali svoje mladosti in rojstnih krajev in jim zbujala iluzijo po vrnitvi na domove, ki so jih zapustili. Tej stranki se je pridružila Lista za Trst, ki se je ob nastanku usmerila proti osimski prosti coni na Krasu, kasneje v iskanje privilegijev za Trst in proti Slovencem.

Za ohranjanje spomina na takratni čas in osvetlitev dogajanj se mi je zdelo pomembno, da opišem odnos takratnih političnih strank do osamosvajanja Slovenije, ki so se kazala tudi v zborovanjih desnice z zahtevami po zaostritvi odnosov s Slovenijo in pogojevanju vključevanja Slovenije v Evropsko skupnost z vrnitvijo odvzetih nepremičnin, pa tudi s spremembo državne meje. Te zahteve in pogojevanja, ki jih v Rimu niso mogli prezreti, so znatno vplivali na italijansko zunanjo politiko pri pogajanjih za pridruženo članstvo Slovenije v Evropski skupnosti.

Nacionalizem, ki se je v tem obdobju razbohotil v Trstu, je podžigalo tudi težko gospodarsko stanje, ki ga je Trst in celotno obmejno območje doživljalo ob razpadanju Jugoslavije. Reka kupcev, ki je več desetletij polnila ulice in trgovine, je usahnila. Odsotnost »jugotov«, na katere so Tržačani gledali zviška in jih podcenjujoče obravnavali, imeli pa od njih velike gospodarske koristi, je dodobra načela gospodarsko tkivo. Desnica, ki je bila takrat v Trstu na oblasti, se je v nemoči iskanja novih možnosti razvoja usmerila pri iskanju krivca za tako stanje tudi v osamosvojitve Slovenije in v slovensko manjšino, ki je bila v tem obdobju na lokalnem nivoju deležna zmanjševanja pridobljenih pravic, žalitev, pa tudi mazanja partizanskih spomenikov in krajevnih napisov na Krasu.

V nasprotju z nacionalističnimi dogajaji v Trstu sta deželni svet in deželni odbor, v katerih so imeli večino krščanski demokrati in socialisti, z naklonjenostjo spremljala in podpirala osamosvojitve Slovenije, v začetku sicer previdno in okviru jugoslovanske konfederacije. Vodstvo dežele je v Rimu odpiralo vrata za obiske predstavnikov Slovenije pri italijanski vladi, v parlamentu in pri političnih strankah. Slovenija je imela v tem obdobju v deželnih organih, zlasti v osebah Adriana Biasuttija, Ferruccia Sara in Bruna Longa dragocene podpornike, kar je vzbudilo nejevoljo in kritiko v Rimu. Žal so slovenske vlade in parlament po osamosvojitvi pozabile na to podporo in sodelovanje in zanemarile prijateljske stike z

domišljavim izgovorom, da smo država in sodelujemo le z enakopravnim partnerjem, to je z Rimom.

Dragoceno je bilo delovanje organizacij slovenske manjšine ter posameznikov, ki so organizirali zborovanja in sprejemali resolucije v podporo samostojni Sloveniji, pri navezovanju stikov z italijanskimi politikami, s propagandnimi akcijami, z zbiranjem denarnih sredstev in pomoči slovenskih zamejskih bank pri reševanju finančne krize v Sloveniji. Tudi to je bilo v Sloveniji hitro pozabljeno.

Dogajanja ob osamosvajanju Slovenije so bila v Furlaniji Julijski krajini tesno povezana s slovensko – italijanskimi odnosi v tem obdobju, zato sem za lažje razumevanje napisal prikaz tega zapletenega obdobja. Knjiga je pisana kot mozaik opisa posameznih dogodkov, ki naj bi skupaj delovali kot celota in bralcu, upam objektivno, prikazali takratno podobo Trsta in Furlanije – Julijske krajine. Pri pisanju sem se izogibal vpletanju v dogodke osebnih pogledov in delovanja, čeprav se temu nisem mogel v celoti izogniti.

V kratkem prikazu sem opisal tudi zgodovino generalnega konzulata ter delovanje in razmere ob osamosvajanju na jugoslovanskem konzulatu. Slovenska vlada se je namreč odločila, da po razglasitvi neodvisnosti, ko so bili odpoklicani vsi slovenski diplomati, ki so delali v jugoslovanski diplomaciji, še naprej vztrajajo na konzulatu v Trstu in ohranjajo vez tako s slovensko narodno skupnostjo in italijanskimi deželami ter pomagajo uresničevati mednarodno priznanje države Slovenije. Po mednarodnem priznanju Slovenije je 16. marca 1992 italijanska vlada dala soglasje za odprtje slovenskega generalnega konzulata. Bolj celovito sem opisal nastanek in delovanje slovenskega generalnega konzulata.

Nova Gorica, 10. 9. 2018

Jože Šušmelj